

**Vývoj lidské duše v páté poatlantské epoše • Kulatý stůl
krále Artuše a svátý Grál • Protivnictví Grálu: Kalot
Bobot • Amfortas a Parsifal**

Pokusme se živě se vcítit do nálady takového zasvěcence, do toho, jak ve spirituálních oblastech, kterých mohl dosáhnout, vnímal, že tvůrčí Slovo mizí, noří se do pozemské oblasti a ztrácí se jeho spirituálnímu pohledu. Sledujme pozemský vývoj, během něhož se toto tvůrčí Slovo spirituálnímu pohledu ztrácí jako řeka, která byla na povrchu a pak na nějaký čas zmizí pod povrchem země, aby později opět vystoupila na jiném místě. A to, co duše zasvěcované v pozdějších egyptských mystériích, duše nalézající se v tragické náladě, viděly zanořovat se, se opět vynořilo. Vynořilo se a ti, kdo se směli účastnit mystérií, to později mohli vidět*. A to, co mohli vidět, co opět vystoupilo - ovšem vystoupilo tak, že to již patřilo k pozemskému vývoji - museli vyjádřit v obraze.

Jak se vynořilo to, co se ve starém Egyptě zanořilo? Vynořilo se tak, že se stalo viditelným v oné svaté misce, která bývá označována jako „svátý Grál“ a je střežena rytíři svátého Grálu. A ve vynoření se svátého Grálu můžeme vnímat to, co se ve starém Egyptě zanořilo. V tomto vynoření se svátého Grálu máme před sebou všechno, co je opětovným obnovením starých mystérií v době po Kristu. Označení „svátý Grál“ a všechno, co s ním souvisí, v podstatě zahrnuje nové vynoření se toho, co bylo podstatou východních mystérií.

Všechno, co se v určité době objeví ve vývoji lidstva, aby tento vývoj vedlo dál, musí v jistém ohledu obsahovat něco na způsob opakování dřívějšího. V každé pozdější epoše se v jiné formě musí znovu objevit dřívější zážitky lidstva. Víme, že na třetí poatlantské kulturní epoše lidského vývoje se zvláště podílela pocitová duše† člověka, na čtvrté poatlantské kulturní epoše, tedy epoše řecko- -

* V něm. orig. *schauen*, což znamená i *zřít*, tedy vidět nadsmyslově, duchovně. (Pozn. překl.)

† V něm. orig. *Empfindungsseele*, což bývá někdy překládáno též jako *duše citivá* nebo jako *duše pocitující*. (Pozn. překl.)

latinské především duše rozumová neboli citová*, a v epoše následující po epoše čtvrté, tedy v epoše, v níž my sami dosud žijeme, se má rozvíjet zvláště duše vědomá†.

Všechny tyto věci jsou důležité i pro adepta zasvěcení, neboť i u něj musí ty nejzávažnější síly zasvěcení v určité epoše vycházet z duševního článku, který je pro tuto epochu zvláště důležitý.

Egyptské zasvěcení tak souviselo s duší pocitovou, řecko-latin-ské zasvěcení s duší rozumovou neboli citovou a zasvěcení páté poatlantské kulturní epochy musí souviset s vědomou duší člověka. I v této páté epoše, která prožívá svůj úsvit, je však nutné opakování toho, čím kdysi zasvěcenec procházel ze sil duše pocitové, a rovněž tak je nutné opakování toho, čím procházel ve čtvrté poatlantské kulturní epoše. Jako něco nového k tomu pak přistupuje to, co

* **Něm.** *Verstandes- oder Gemütsseele*; německé *Gemütsseele* se překládá různě - ve Váňově překladu *Theosofie* jako *duše myslívá*, v Dostálově jako *duše hlubšího cítění*; slovem *Gemüt* se zde rozumí síly citu. (Pozn. překl.)

† V něm. orig. *Bewusstseinsseele*; v překladu J. Dostala jako *duše uvědomující*. (Pozn. překl.)

musí vycházet z duše vědomé a co tu i pro zasvěcovaného musí jakožto podpůrné síly být. Musí nastat jakoby opakování toho, oč se jednalo ve dvou dřívějších epochách, a k tomu musí přistoupit to nové, co je zvláště důležité pro duši vědomou.

(...)

Takže na úsvitu páté epochy byli lidé, kteří se nikoli na základě svého školení, nýbrž na základě jistých tajuplných působení, která se prostě děla, stali nástroji, nositeli kosmických působení, jak vycházela ze Slunce a Měsíce při jejich průchodu znamení zvěrokruhu. A tajemství, jež mohla lidská duše prostřednictvím těchto lidí získat, byla opakováním toho, co bylo kdysi prožíváno prostřednictvím duše pocitové. A lidé, kteří vyjadřovali proměny kosmických sil znamení zvěrokruhu, byli nazýváni „rytíři kulatého stolu krále Artuše“.

Bylo jich dvanáct a byli obklopeni houfem dalších lidí, oni však byli hlavními rytíři. Ti druzí představovali hvězdný zástup, do nich proudily inspirace, které byly spíše rozptýlené ve vesmírném prostoru, zatímco do oněch dvanácti rytířů proudily inspirace, které přicházely ze dvanácti směrů zvěrokruhu. A inspirace, pocházející ze spirituálních sil Slunce a Měsíce, byly znázorněny králem Artušem a jeho chotí Ginevrou. Ve společenství kulatého stolu krále Artuše tak máme polidštěný vesmír. Ze společenství kulatého stolu krále Artuše vycházelo to, co můžeme nazývat vysokou výchovnou školou pro pocitovou duši Západu. Proto se dozvídáme - a legenda zde v obrazech vnějších skutečností podává zprávu o niterných tajemstvích, jež se na úsvitu oné epochy děla s lidskou duší - jak rytíři společenství kulatého stolu krále Artuše putovali po Zemi a hubili nestvůry a obry. To, co se zde podává ve vnějších obrazech, poukazuje na snahy, jež byly uplatňovány u lidských duší, které měly pokročit v tříbení a očišťování těch sil astrálního těla, jež se pro vidoucího člověka vyjadřovaly právě v oněch obrazech, v obrazech nestvůr, obrů a podobně. Na představu společenství kulatého stolu krále Artuše je tedy vázáno všechno, co měla duše pocitová prožít prostřednictvím nového charakteru mystérií.

I to, co měla v této novější době na Západě prožít duše rozumová

neboli citová, bylo podáno v legendě; je to vyjádřeno v pověsti o svátém Grálu samotném. To, co se muselo zopakovat z epochy, v níž se událo mystérium na Golgotě, se soustředilo ve všem, co proudilo z tajemství svátého Grálu. Na lidi, kteří svátému Grálu porozuměli, pak odsud působilo to, co se mohlo odehrát v duši rozumové neboli citové, jestliže chtěli porozumět své době. Toto působení se musí lidské duše dotýkat ještě i v současnosti, má-li být tato duše zasvěcena, má-li porozumět tomu, jaká je vlastně spirituální podstata naší doby. Svatý Grál je obestřen mnoha, mnoha tajemstvími. Tato tajemství si dnes můžeme samozřejmě jen velmi zhruba nastínit; nicméně to může být východiskem pro pozdější podrobný výklad, který snad jednou bude možné o těchto tajemstvích svátého Grálu učinit. Ve svátém Grálu, pokud člověk porozuměl jeho podstatě, bylo totiž obsaženo vše, co charakterizovalo tajemství lidské duše v novější době.

Vezměme si novějšího zasvěcence, když se svým Já a astrálním tělem odpoutal od svého fyzického a éterného těla, když opustil fyzické a éterné tělo a zvenčí na ně pohlédl; vezměme si takového novějšího zasvěcence a uvědomme si, co na tomto fyzickém a éterném těle uviděl. Uviděl něco, co v jistém ohledu, jestliže tomu důkladně neporozumí, může být podnětem ke značnému znepokojení. A vidí to ještě i dnes. Do fyzického a éterného těla je včleněno něco, co je v různých směrech prostupuje jako proudy nebo jako provazce. Podobně jako nervové provazce prostupují fyzické tělo, je do fyzického těla začleněno něco (je to ovšem jemnější než nervy), u čeho okultní pohled zjišťuje: Vždyť je to mrtvé - tak mrtvé, že to člověk má ve svém vlastním těle jako mrtvou substanci. Je to totéž, co je nyní mrtvé, co je již během celého života mezi narozením a smrtí odsouzeno k smrti, co však bylo během orientální epochy vývoje lidstva dosud živé. Člověk opravdu prožije, že něco, co bylo kdysi živé, je dnes v jeho těle mrtvé. Slovo „mrtvé“ je ovšem třeba chápat relativně; je to sice oživováno okolím, avšak v lidském těle jsou takové směry a proudy, které oproti tomu, co je živé, mají vždycky vlohu ke smrti. Člověk bádá, čím to je, a zjistí pak, že to je způsobeno

následující skutečnosti.

Kdysi v dávných dobách měly lidské duše jistou jasnozřivost a ještě v posledních obdobích egyptsko-chaldejské kultury existovala tato jasnozřivost v takové podobě, že když člověk vzhlédl k hvězdnému nebi, neviděl pouze fyzické hvězdy, nýbrž viděl ještě duchovní bytosti, které jsou s těmito hvězdami spojeny. Když lidská duše ve stavech na pomezí bdění a spánku pohlédla do univerza a spatřila spirituální svět, působilo to na ni jiným dojmem, než jsou dojmy, které získává dnes, když se člověk v dnešním smyslu učí vědě nebo když vůbec žije s dnešním obvyklým vědomím. Všechny duše, které dnes žijí, které jsou dnes vtěleny, byly však vtěleny i v egyptsko-chaldejské době. Všechny duše, které dnes tady sedí, pohlížely kdysi ze svých těl do hvězdného prostoru, účastnily se spirituálního života v univerzu a získávaly z něj dojmy. To se v duších uložilo, stalo se to jejich součástí. Všechny dnešní duše kdysi pohlížely do univerza a přijímaly spirituální dojmy stejně, jako dnes přijímají dojmy barev a tónů. V hloubi duší to je a duše si podle toho budovaly svá těla. Avšak duše to zapomněly! Pro dnešní vědomí to již v duších není. A budující síly, které v duších odpovídají tomu starému, co tenkrát přijímaly, již nemohou budovat tělo a ponechávají příslušnou část fyzického a éterného těla mrtvou. A kdyby nenastalo nic jiného, kdyby lidé žili dál jen s vědami, které se zabývají vnějším fyzickým světem, museli by víc a víc podléhat úpadku, protože duše zapomněly to, co z někdejších dojmů spirituálního světa patří k oživování a výstavbě fyzického a éterného těla.

To vidí dnešní adept zasvěcení a může si říci: Duše dychtí po tom, aby ve fyzickém a éterném těle oživovaly to, co musí ponechávat mrtvé, protože to, co kdysi přijímaly, neproniká vzhůru do dnešního vědomí. To je ten zneklidňující dojem, který má dnešní adept zasvěcení.

V člověku je tedy něco, co se vymyká panství duše. Prosím vás, abyste právě tato slova brali velmi vážně, neboť jimi je charakte-

rizována povaha moderního člověka: v povaze moderního člověka je něco, co se vymyká panství duše, co je oproti okolnímu lidskému organismu jakoby mrtvé. A tím, že působí na toto mrtvé, mají na člověka zvláštní měrou, zvláštním způsobem vliv luciferské a ahrimanské síly. Zatímco se člověk může na jedné straně stávat stále svobodnějším, vnikají potajmu do toho, co se vymyká panství duše, právě ahrimanské a luciferské síly. To je důvod, proč je v moderní době tolik povah, které - právem - říkají, že mají pocit, jako by v jejich hrudi přebývaly dvě duše, jako kdyby se jedna od druhé chtěla skutečně oddělit. Mnohé z hádanek moderního člověka, z jeho vnitřních prožitků, spočívá v tom, co bylo právě řečeno. A takzvaný svátý Grál nebyl a není nic jiného než to, co může pěstovat živou část duše tak, aby se mohla stát pánem nad částí odumřelou. A Montsalvat, místo, kde se pečuje o svátý Grál, je školou, v níž se člověk má pro živoucí část své duše naučit tomu, čemu se v orientálních a egyptských mystériích samozřejmě učit nemusel; kde se má naučit tomu, co musí vlévat do té části duše, která zůstala živou, aby se mohl stát pánem odumřelé části fyzického těla a nevědomé části duše. Středověký názor proto spatřoval v těchto grálských tajemstvích to, co se vztahovalo k opakování řecko-latinské doby, k opakování zážitků v duši rozumové neboli citové; v ní totiž nejvíce koření to, co bylo zapomenuto a co odumřelo. Grálská tajemství se proto vztahovala k proniknutí této duše rozumové neboli citové novou moudrostí.

Jestliže chtěl středověký zasvěcenec obrazně znázornit to, čemu se měl naučit, aby tak tu část své duše, která zůstala živou, pronikl novou moudrostí, poukázal na horu svátého Grálu a na to, co jako nová moudrost - to je totiž „Grál“ - z tohoto hradu vychází. A když chtěl poukázat na to, co je vůči této nové moudrosti nepřátelské, poukázal na jinou oblast, na oblast, v níž přebývají všechny bytosti a síly, které si daly za úkol dostat se k odumřelé části lidského těla a k nevědomé části lidské duše. Touto oblastí, do níž byly právem - právem v okultním smyslu - přemístěny všichni ti opoždění sourozenci zlých duchovních bytostí starších dob, kteří si uchovali nejhorší síly orientálního kouzelnictví (nikoli ty nejlepší síly, které také zůstaly),

oblastí, která byla v naznačeném ohledu nejvíce zlá, která je Grálu nejvíce nepřátelská, byl „Chastelmar- veille“, shromaždiště všeho, co se dostává k člověku, k oné oblasti lidského těla a duše, která zakusila takový karmický osud, jaký byl právě naznačen.

To, co je dnes již více zduchovněno, co přešlo v moudrost, která může být přinesena všude (protože dnes již stojíme na přechodu k šesté kulturní epoše, kde již tyto věci nejsou vázány na místo), to bylo v oné středověké době (jak jsem to naznačil i v knize *Duchovní vedení člověka a lidstva*) vázáno ještě na určitá místa. Zatímco tedy ve starších dobách bylo vcelku správné poukazovat na konkrétní místa - takže člověk musel jet na určité místo, chtěl-li získat náležité ponaučení - musíme dnes říci, že moudrosti nemají natolik lokální charakter; žijeme totiž v době přechodu od života v prostoru a čase k více duchovním formám času.

Zatímco je tedy hrad Grálu situován na západ Evropy, je třeba hrad protivnictví Grálu situovat na jiné místo, kde člověk, přijde-li sem, může na základě jistých spirituálních sil, které zde jsou, získat velký, mocný pozitivní dojem, stejně jako na druhé straně dojem opačný na základě jiných sil, které tu zůstaly až do dnešních dob, jako akašický účinek oněch protivníků Grálu, o nichž se zde mluvilo. Na tom místě lze totiž mluvit o těch nejhorších silách, které jsou dosud patrné ve svých účincích. Kdysi se na tomto místě odehrávala, abych tak řekl, zcela ve fyzickém životě pěstovaná zlá umění, z nichž vycházely útoky na nevědomou část lidské duše a odumřelou část lidské ústrojnosti.

A to vše se soustřeďuje kolem postavy, jež jako bájná postava prosvítá ze středověku, kterou však dobře zná ten, kdo je obeznámen s podstatou mystérií, kolem osobnosti, jež byla reálnou osobností zhruba v polovině středověku, kolem Klinschora, hraběte Terra de labūr,²⁴ kraje, který musíme hledat na jihu dnešní Kalábrie. Odsud směřují tažení nepřítele Grálu zvláště na protější Sicílii. Právě tak jako jsou dnes v atmosféře Sicílie přítomné (což už bylo častěji zmiňováno) akašické účinky velkého Empedokla, jestliže vstoupíme na její půdu, máme [vypěstován] okultní zrak a

necháme je na sebe působit, lze v atmosféře Sicílie dodnes vnímat zlé účinky Klinschorovy, který se kdysi ze svého hrabství Terra de labúr přes mořskou úžinu spojoval s nepřáteli Grálu, kteří zde sídlili v pevnosti, jež se v okultismu i v legendě nazývá Kalot Bobot.

Kalot Bobot na Sicílii bylo v polovině středověku sídlem bohyně, jež se nazývá Iblis, dcery Eblisovy. A ze všech zlých spojení, která v průběhu pozemského vývoje nastala mezi bytostmi, v jejichž duších byly okultní síly, je okultistům jako to nejhorší známé spojení Klinschora s Iblis, dcerou Eblisovou. „Iblis“ je již co do jména charakterizována jako příbuzná s „Eblisem“: v mohame- dánské tradici se tak jmenuje postava, kterou my nazýváme Luciferem. Jistý druh ženského aspektu Eblise, tedy mohamedánského Lucifera, je Iblis, s níž se ke svým zlým uměním, jimiž ve středověku působil proti Grálu, spojil ten, kdo bývá nazýván zlým čarodějem Klinschorem.

Tyto věci musí být vyjadřovány v obrazech (které však odpovídají realitám) a nemohou být vyslovovány v abstraktních idejích. A celé nepřátelství vůči Grálu se odehrávalo v pevnosti Iblis zvané Kalot Bobot, do níž také uprchla ona zvláštní královna Sýbyla se svým synem Vilémem v roce 1194 za vlády Jindřicha VI.²⁵ Původcem všeho, co bylo jako nepřátelské panství podniknuto proti Grálu a čím byl také zraněn Amfortas, je koneckonců svazek uzavřený Klinschorem v Iblisině pevnosti Kalot Bobot. A veškerá bída a nouze, která se skrze Amfortase vlévá do grálství, je vyjádřena v tomto svazku. To je důvodem, proč musí být duše ještě i dnes značně obrněna, dostane-li se do blízkosti krajů, z nichž mohou vycházet všechny nepřátelské vlivy, jež se v případě tajemství Grálu týkají pokračujícího vývoje lidstva.

Když se na věc podíváme takto, máme na jedné straně říši Grálu a na druhé straně zlou říši Chastelmarveille, v níž se uplatňuje to, co způsobil svazek Klinschora s Iblis. A dramaticky tu máme nádherně vyjádřeno, co musí ten nejniternější z duševních článků

- duše rozumová neboli citová - vydržet vzhledem k útokům zvenčí. Duše rozumová neboli citová nebyla ještě ve čtvrté poatlantské kulturní epoše vnitřně taková, jakou se musela stát v epoše páté. Z života odehrávajícího se více ve vnějším světě, jaký existoval v řecké a římské kultuře, se stáhla do nitra člověka, stala se samostatnější a také svobodnější. Zato se však stala vzhledem ke všem těm silám - z důvodů, které byly uvedeny - mnohem zranitelnější než v řecko-latinské době. Celá ta změna, která se s duší rozumovou neboli citovou udála, se vyjadřuje v tom, co před námi zajímavým, bájným, a přece tak dramatickým způsobem stojí v protikladu Montsalvatu a Chastelmerveille. Cítíme, jak ve vyprávění, které souvisí se svátým Grálem, doznívá všechno utrpení a všechno přemáhání duše rozumové neboli citové. Všechno, co se v lidské duši v novější době muselo změnit, se ukáže tomu, kdo byl obeznámen s podstatou mystérií.

(...)

Tak je nám v rytířích kulatého stolu krále Artuše podáno opakování všeho, co nově zasvěcovaný člověk musí v jistém smyslu prožívat v duši pocitové. V tom, co se shromažďuje kolem svátého Grálu, je ukázáno, co v novější době může prožít duše rozumová neboli citová. Všechno, čím musí člověk projít, aby dostatečně posílil jednu část své dvojí povahy a mohl v novější době proniknout do tajemství spirituálních světů, se musí odehrávat v duši vědomé. To je to nové, co se musí připojit. A to, co se musí odehrát v duši vědomé, je vyjádřeno ve všem, co krystalizuje kolem postavy Parsifala. Všechny legendy, které se pojí ke společenství kulatého stolu krále Artuše, představují opakování zážitků dřívějších dob v duši vědomé; všechny legendy a vyprávění bezprostředně související se svátým Grálem, pomineme-li Parsifala, představují to, co musí prožít duše rozumová neboli citová; a vše, co je vyjádřeno v postavě Parsifalově, tento ideál novější iniciace, nakolik tato novější iniciace závisí na duši vědomé, představuje síly, které si musíme osvojit především prostřednictvím toho, co nazýváme duší vědomou.

(...)

Dozvuky působení Klinschora a Iblis jsou v podstatě stále ještě

přítomné, třebaže v jiné podobě. Především v současnosti stojíme před epochou, v níž se tyto účinky, tyto ataky, které vycházejí z Klinschora a z Iblis a které se lidí pozvolna zmocňují, vkrádají také do intelektuálního života, do onoho intelektuálního života, který souvisí s moderním vzděláváním, s popularizací moderní vědy.

(...)

Člověk přistupující k mystériu se musí cítit tak, musí stát sám před sebou tak, že bude chtít být člověkem, který bude usilovat o to, aby dosáhl Parsifalových ctností, který však ví, že je dosud jiný: že je - v důsledku vyličených poměrů novější doby, protože je člověkem novější doby - zraněným Amfortasem. Člověk novější doby v sobě nese tuto dvojí povahu: usilující Parsifal - a zraněný Amfortas. Tak musí sám sebe vnímat ve svém sebepoznání. Z toho pak vyvěrají síly, které se z této dvojnosti musí stát jednotou a přivést tak člověka ve vývoji zase o kus dál. V naší rozumové neboli citové duši, v hloubi našeho nitra se musí setkat na těle i na duši v jistém ohledu raněný moderní člověk, Amfortas, a Parsifal, jenž pěstuje duši vědomou. A není to řečeno jen tak, nýbrž zcela vážně, že člověk, aby dosáhl svobody, musí projít „zraněním“ Amfortasovým, musí poznat Amfortase v sobě, aby mohl poznat i Parsifala. Jako bylo člověku v egyptském období přiměřeně vystupovat do spirituálních světů, aby poznal Isidu, tak je v dnešní době přiměřeně vycházet ze spirituality tohoto světa a prostřednictvím spirituálního způsobu tohoto světa dospět do vyšších spirituálních světů.

Jestliže chce někdo popřít přirozenost představovanou Amfortasem, pak to není skutečná charakteristika naší doby. Jelikož se moderní člověk tak rád obklopuje májád, stává se, že chce Amfortase popřít. Vždyť jak krásně to zní, řekne-li se: Lidstvo kráčí stále vpřed! Ano, jenže toto kráčení vpřed se ubírá po klikatých cestách! A aby byly v lidské přirozenosti rozvinuty parsifalské síly, musí být poznána samotná amfortasovská přirozenost v člověku. V tomto cyklu jsem se pokusil v návaznosti na legendy, z nichž jsem vzal obrazy pro duševní děje, přivést alespoň něco z vašeho hlubšího tušení k podstatě moderních mystérií. Snad se nám jednou podaří hovořit ještě

zřetelnějšími slovy, bude-li to možné, o tom, co moderní mystéria odhalují o bytosti moderního člověka, o dvojí přirozenosti, kterou v sobě člověk nese, o Amfortasovi a Parsifalovi.

R. Steiner: Die Mysterien des Morgenlandes und des Christentums. GA 144. Přednáška ze 7. února 1913, Berlín, str. 62nn.